

ETNIK SIYOSIYLASHUV VA UNING ANTROPOLOGIK ILDIZLARI
ЭТНИЧЕСКАЯ ПОЛИТИЗАЦИЯ И ЕЁ АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЕ
КОРНИ

ETHNIC POLITICALIZATION AND ITS ANTHROPOLOGICAL
ROOTS

*Muallif: O'zJOKU Xalqaro munosabatlar va ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti, Siyosatshunoslik ta'lim yo'nalishi, 38 -24 guruh talabasi- **Saidov Saidaziz***

Автор: студент группы 38-24 направления «Политология» факультета международных отношений и социально-гуманитарных наук УЖМКУз –

Саидов Саидазиз

*Author: UzJMCU Faculty of International Relations and Social Humanitarian Sciences Student of the Political Science Group 38-24 **Saidov Saidaziz***

Annotatsiya : Ushbu maqola etnik siyosiy lashuvning antropologik ildizlarini o'rganishga qaratilgan. Etnik guruhlarining siyosiy jarayonlardagi roli va identifikatsiya mexanizmlari, tarixiy va madaniy kontekstda tahlil qilinadi. Maqola etnik siyosiy lashuvni tushunishda antropologik nazariyalar va yondashuvlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Tadqiqotda, etnik guruhlar o'rtasidagi aloqalar, davlat siyosati va ijtimoiy strukturadagi o'zgarishlar asosida real misollar keltiriladi. Etnik guruhlarining siyosiy maydondagi ishtiroki, o'z manfaatlarini ilgari surishdagi strategiyalari va bu jarayonlarga antropologik yondashuv orqali nazar tashlanadi. Maqolada madaniy farqlilik, ijtimoiy qatlamlanish va tarixiy travmalar etnik siyosiy lashuvga qanday ta'sir qilishi tahlil qilinadi. Shuningdek, etnik guruhlar va markaziy hokimiyat o'rtasidagi munosabatlar, siyosiy integratsiya va marginalizatsiya jarayonlari misollar orqali ochib beriladi.

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию антропологических корней этнической политизации. Рассматриваются роль этнических групп в политических процессах и механизмы их идентификации в историческом и культурном контексте. Статья подчеркивает важность

антропологических теорий и подходов для понимания этнической политизации. В исследовании приводятся реальные примеры, основанные на отношениях между этническими группами, государственной политике и изменениях в социальной структуре. Участие этнических групп в политической сфере, их стратегии продвижения собственных интересов и анализ этих процессов с антропологической точки зрения также рассматриваются в статье. В статье анализируется влияние культурных различий, социальной стратификации и исторических травм на этническую политизацию. Кроме того, рассматриваются отношения между этническими группами и центральной властью, процессы политической интеграции и маргинализации, с использованием примеров.

Abstract: This article explores the anthropological roots of ethnic politicalization, focusing on the role of ethnic groups in political processes and the mechanisms of their identification within historical and cultural contexts. It highlights the significance of anthropological theories in understanding ethnic politicalization. The research presents real-world examples of ethnic group relations, state policies, and changes in social structures.

Kalit so`zlar: Etnik siyosiy lashuv, Antropologik ildizlar, Etnik guruhlar, Identifikatsiya mexanizmlari, Tarixiy kontekst, Madaniy kontekst, Siyosiy jarayonlar, Siyosiy integratsiya, Marginalizatsiya, Ijtimoiy qatlamlanish, Madaniy farqlilik, Siyosiy strategiyalar, Tarixiy travmalar, Davlat siyosati, Antropologik nazariyalar, Etnik identitet, Siyosiy maydon, Etnik chegara, Siyosiy iqtisodiyot, Ijtimoiy strukturadagi o'zgarishlar.

Ключевые слова: Этническая политизация, Антропологические корни, Этнические группы, Механизмы идентификации, Исторический контекст, Культурный контекст, Политические процессы, Политическая интеграция, Маргинализация, Социальная стратификация, Культурное разнообразие, Политические стратегии, Исторические травмы, Государственная политика, Антропологические теории, Этническая идентичность, Политическая сфера,

Этническая граница, Политическая экономика, Изменения в социальной структуре.

Keywords: *Ethnic Politicalization, Anthropological Roots, Ethnic Groups, Identification Mechanisms, Historical Context, Cultural Context, Political Processes, Political Integration, Marginalization, Social Stratification, Cultural Diversity, Political Strategies, Historical Traumas, State Policy, Anthropological Theories, Ethnic Identity, Political Arena, Ethnic Boundaries, Political Economy, Changes in Social Structure.*

Zamonaviy davrda etnik siyosiylashuv global ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, u ko'plab mamlakatlar siyosiy manzarasini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Etnik siyosiylashuv — bu etnik guruhlarining o'z milliy, madaniy, diniy yoki til asosidagi manfaatlarini siyosiy sohada ifoda etishga bo'lgan intilishidir. Bu jarayon, odatda, etnik guruhlarining o'zlikni anglash darajasining ortishi, ularning ijtimoiy va siyosiy tenglikka erishishga bo'lgan intilishlari bilan chambarchas bog'liq.

Etnik guruhlarining siyosiylashuvi ularning siyosiy institutlar faoliyatida ishtirok etishiga imkon yaratadi. Bu esa jamiyatda ko'proq inklyuzivlikni, ya'ni barcha qatlamlarning siyosiy jarayonda faol bo'lishini ta'minlaydi. Etnik guruhlar o'z vakillarini siyosiy tuzilmaga olib kirish orqali o'z muammolarini hal etish, madaniy huquqlarini himoya qilish va resurslar taqsimotida adolatga erishishga harakat qiladilar.

Etnik siyosiylashuv orqali etnik guruhlar o'z tilini, madaniyatini, an'analarini saqlashga intiladilar. Bu jarayon madaniy pluralizmni (ko'pchilik madaniyatlar barobar mavjudligi) rivojlantiradi va jamiyatda madaniy boylikni oshiradi. Biroq bu jarayon davlat tomonidan to'g'ri boshqarilmasa, ayrim guruhlar o'zini chetlashtirilgan deb his qilishi mumkin, bu esa nizolarga olib kelishi ehtimoli mavjud.

Etnik siyosiylashuv zamonaviy jamiyatda nafaqat etnik guruhlar manfaatini ifodalovchi vosita, balki ijtimoiy barqarorlik, inklyuziv siyosat va madaniy xilma-xillikni ta'minlovchi omil sifatida ham qaraladi.

Ushbu etnik siyosiylashuvning asosiy omillaridan biri etnik guruhlarining o'zini tanish va o'zlikni saqlashdir. Etnik guruhlar o'z tarixiy, madaniy, til va diniy an'analariga asoslanib, o'zlarining etnik identifikatsiyasini siyosiy maydonda ta'minlashga intilishadi. Bu guruhlar o'z manfaatlarini ilgari surishda o'z madaniy o'ziga xosliklarini saqlashni maqsad qiladilar. Siyosiylashuv orqali etnik guruhlar o'z manfaatlarini ifodalash va siyosiy tizimda ishtirok etishga intiladilar. Bu esa, o'z navbatida, ularning jamiyatda tenglikka erishishi va siyosiy tizimda o'z vakillarini ko'rsatish imkoniyatini yaratadi. Etnik guruhlar o'zlarining siyosiy talablarini ilgari surish va jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan harakatlarni amalga oshiradilar. Etnik guruhlarining siyosiylashuvi, ba'zida, jamiyatda yangi farqlarni keltirib chiqarishi mumkin. Agar siyosiy tizim etnik guruhlarining talablariga javob bermasa, bu ichki ziddiyatlar va ijtimoiy tarangliklarga olib kelishi ehtimoli mavjud. O'z manfaatlarini himoya qilish uchun etnik guruhlar ko'pincha turli siyosiy harakatlar yoki tashkilotlar tuzadi. Bu harakatlar o'z madaniy huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy tenglikka erishish va resurslar taqsimotidagi adolatni ta'minlash maqsadlarini ko'zlaydi.

Antropologik yondashuv, etnik guruhlarining identifikatsiyasini va o'zlikni anglashni tushunishga imkon beradi. Etnik siyosiylashuv faqat siyosiy yoki iqtisodiy manfaatlarga qaratilgan emas, balki etnik guruhlarining o'z madaniy va tarixiy merosini, tilini va diniy an'analarini saqlashga bo'lgan harakatlarini ham o'z ichiga oladi. Antropologlar, etnik guruhlarining bu elementlarni siyosiy jarayonlar orqali qanday ifodalashlari va ularga qanday ma'naviy, ijtimoiy, hamda siyosiy ahamiyat berganliklarini tahlil qilishadi. Ushbu nuqtai nazardan etnik siyosiylashuvning jamiyatdagi ijtimoiy strukturalarga ta'sirini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Etnik guruhlar o'z siyosiy faoliyatlarida davlat strukturalari, iqtisodiy resurslar va ijtimoiy tizimlar bilan qanday o'zaro ta'sirda bo'lishlarini o'rganish, jamiyatdagi kuchlar balansini aniqlashga yordam beradi. Etnik guruhlar orasidagi kuchlar tengsizligi, segregatsiya yoki diskriminatsiya holatlarining qanday yuzaga kelishi va buning siyosiy natijalari haqida antropologik tadqiqotlar muhim ma'lumotlar taqdim etadi. Etnik guruhlar o'z siyosiy huquqlarini va talablarini ilgari surishda davlat bilan

qanday munosabatda bo'lishini o'rganish, jamiyatda etnik guruhlarning siyosiylashuv jarayonining samarali amalga oshirilishiga yordam beradi. Bu jarayon, davlat tomonidan etnik guruhlarning siyosiy talablariga qanday javob berilishi va ularning ijtimoiy pozitsiyasining o'zgarishini aniqlashda muhimdir.

Mustamlakachilik davri, etnik guruhlarning siyosiylashuvining boshlanishi va ularning o'z madaniyati va huquqlarini himoya qilishga bo'lgan harakatlari uchun muhim bir davr hisoblanadi. Koloniyalizmning ta'siri ostida qolgan etnik guruhlar, o'zlarining milliy va madaniy kimligini saqlab qolish uchun kurashgan. Mustamlakachilar ko'pincha etnik guruhlariga qarshi repressiyalarni amalga oshirgan, ammo mustamlakaga qarshi harakatlar ko'p hollarda etnik guruhlarning siyosiy faolligini kuchaytirgan. Mustamlakachilikdan keyin, ko'plab mustaqil davlatlar etnik siyosiylashuvni yangi davrda boshdan kechirdi. Etnik guruhlar o'z milliy suvereniteti va huquqlarini himoya qilish uchun siyosiy kurash olib bordilar. Bu jarayonlar ko'plab inqiloblar, urushlar va siyosiy qarama-qarshiliklarga olib keldi. Mustaqillikka erishish harakatlari etnik guruhlar o'rtasidagi birlashish va siyosiy strukturalarni tashkil etishda muhim rol o'ynadi. Sovet Ittifoqining qulashi, uning tarkibida bo'lgan ko'plab etnik guruhlar uchun yangi siyosiy imkoniyatlar yaratdi. Etnik siyosiylashuv, mustaqil davlatlar tashkil etish va etnik guruhlar o'rtasidagi siyosiy tenglikni ta'minlash masalalari bilan bog'liq ravishda rivojlandi. O'zbekistondan tortib, Xorazm va Kavkazgacha bo'lgan hududlarda etnik guruhlar o'z maqsadlarini amalga oshirish uchun siyosiy faoliyatni kuchaytirdilar. Hozirgi kunda, globalizatsiya va xalqaro aloqalar etnik guruhlarning siyosiylashuviga yangi o'lchovlar kiritmoqda.

Tarixiy antropologiya, etnik guruhlarning siyosiy tarixini madaniy va ijtimoiy kontekstda o'rganadi. U nafaqat etnik guruhlarning siyosiy faoliyatini, balki ularning ijtimoiy strukturalari, dinlari, madaniy an'alarini, urf-odatlarini va tarixiy xotirasini ham tahlil qiladi. Shunday qilib, tarixiy antropologiya etnik siyosiylashuvning ildizlarini va uning jamiyatdagi o'zgarishlarga ta'sirini yanada chuqurroq o'rganishga yordam beradi. Etno-tarixiy tadqiqotlar etnik guruhlarning tarixini va madaniyatini o'rganishda asosiy vositadir. Bu tadqiqotlar, etnik guruhlarning o'z tarixiy xotiralarini, madaniy qadriyatlarini va ijtimoiy tuzilmalarini tahlil qilish orqali, ularning siyosiy

jarayonlarda qanday ishtirok etganligini ko'rsatadi. Etno-tarixiy yondashuv, etnik guruhlar o'rtasidagi tarixiy ziddiyatlarni va ijtimoiy farqlarni tahlil qilishda ham muhimdir. Etnik siyosiylashuv, ko'plab holatlarda siyosiy kurashlar, ijtimoiy tenglikka erishish va madaniy huquqlarni himoya qilish bilan bog'liqdir. Tarixiy antropologiya etnik guruhlarining siyosiy faoliyatini tahlil qilish orqali, jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Antropologiya va etno-tarixiy tadqiqotlar, etnik siyosiylashuvning qanday shakllanishini va ijtimoiy inqiloblarni qanday amalga oshirishini o'rganish uchun zarur. Shu bilan birga, hozirgi va kelajakdagi tadqiqotlar, globalizatsiya va xalqaro siyosatning etnik siyosiylashuvga ta'sirini yanada aniqlashga yordam beradi

Siyosiy ideologiyalar etnik siyosiylashuv jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki ular jamiyatdagi etnik guruhlarining siyosiy pozitsiyalarini, huquqlarini va tenglik talablarini belgilashda asosiy omil hisoblanadi. Ideologiyalar, o'z navbatida, etnik guruhlar o'rtasidagi ziddiyatlar va hamkorliklarni boshqarishda ta'sir ko'rsatadi. Millatchilik, liberalizm, kommunizm, faqat ayrim misollar bo'lib, har biri etnik siyosiylashuvga turli nuqtai nazardan yondashadi va siyosiy muammolarga qarshi turli yechimlar taklif qiladi. Misol uchun, millatchilik ideologiyasi, o'z etnik guruhining ustunligini ta'kidlab, ko'plab ziddiyatlarni kuchaytirishi mumkin, aksincha liberal ideologiyalar esa ko'plab etnik guruhlar o'rtasida tenglikni va huquqlarni himoya qilishga qaratilgan siyosatlarni ishlab chiqishga urg'u beradi. Millatchilik va irqchilik, etnik siyosiylashuv jarayonida ko'pincha nizo va konfliktlarni keltirib chiqaradigan asosiy ideologiyalar sifatida tanilgan.

Millatchilik – milliy o'zlikni, hududiy suverenitetni va etnik guruhning siyosiy huquqlarini ta'kidlovchi ideologiyadir. Biroq, ba'zan bu ideologiya o'zidan boshqa etnik guruhlariga qarshi milliy ustunlikni kuchaytiradi, bu esa etnik nizo va siyosiy qarama-qarshiliklarga olib kelishi mumkin.

Irqchilik – etnik guruhlar o'rtasidagi farqlarni biologik yoki irqqa asoslanib belgilaydi va ayrim guruhlarining boshqa guruhlardan ustunligini ta'kidlaydi. Irqchilikning tarqalishi, etnik guruhlarining bir-biriga nisbatan diskriminatsiyasiga olib keladi, bu esa jamiyatda keskin ziddiyatlarni kuchaytiradi.

Davlatlarning etnik siyosiylashuvga ta'siri, ular qabul qilgan siyosatlar orqali o'zining etnik guruhlar bilan munosabatini belgilaydi. Etnik siyosat, asosan, etnik guruhlarining huquqlarini, tengligini va madaniy xususiyatlarini himoya qilishga qaratilgan bo'lishi kerak. Biroq, ayrim davlatlar, o'z siyosatlarida bir etnik guruhning ustunligini ta'kidlashlari mumkin, bu esa boshqalariga nisbatan diskriminatsiya va segregatsiyaga olib keladi. Etnik siyosatning aks-sadolarini jamiyatda ko'rish mumkin: ba'zi mamlakatlarda etnik siyosat kuchli integratsiya va millatlararo tinchlikni ta'minlash, boshqalarida esa etnik guruhlar o'rtasida aniq farqlar va ijtimoiy ajratishlar yuzaga keladi. Davlatlar etnik siyosatini amalga oshirishda muvozanatni saqlash, etnik guruhlar o'rtasidagi adolat va tenglikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

Globalizatsiya jarayoni, dunyo miqyosida iqtisodiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarga olib kelishi bilan, etnik siyosiylashuvga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Globalizatsiya orqali etnik guruhlar o'rtasidagi aloqalar kuchayadi, madaniy o'zaro ta'sirlar ortadi va yangi iqtisodiy imkoniyatlar yuzaga keladi. Bu, bir tomondan, etnik guruhlarining siyosiy va ijtimoiy integratsiyasini yengillashtirsa, boshqa tomondan, etnik ziddiyatlar va konfliktlarni kuchaytirishi mumkin, chunki globalizatsiya ayrim guruhlar uchun resurslarni o'g'irlash yoki ustunlikni saqlab qolishga olib kelishi mumkin. Globalizatsiya madaniy integratsiyani oshirishga yordam beradi, chunki u etnik guruhlar o'rtasida o'zaro madaniy ta'sir va almashuvni kuchaytiradi.

Xalqaro aloqalar, turizm, axborot texnologiyalari va kommunikatsiya vositalari etnik guruhlarining madaniy o'zligini saqlab qolgan holda yangi madaniyatlar bilan integratsiyasini imkonini beradi. Biroq, bu jarayon ba'zan madaniy identifikatsiya yoki etnik guruhlarining o'ziga xosligini yo'qotish xavfini tug'dirishi mumkin. Madaniy integratsiya jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan masalalar, ayniqsa, til, urf-odatlar va diniy e'tiqodlarning saqlanishi bilan bog'liq. Etnik siyosiylashuv xalqaro munosabatlar va diplomatiyada ham katta rol o'ynaydi. Etnik guruhlar o'rtasidagi siyosiy kurashlar, odatda, davlatlararo munosabatlar va diplomatik aloqalar orqali global miqyosda namoyon bo'ladi. Etnik nizolar va siyosiy qarama-qarshiliklar, xalqaro tashkilotlar, BMT yoki mintaqaviy ittifoqlar orqali hal qilinadi. Xalqaro diplomatiya, etnik nizolarni hal qilishda vositachilik qilish va turli etnik

guruhlar o'rtasida tinchlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Etnik siyosiylashuvning xalqaro aloqalarga ta'siri, ko'pincha xavfsizlik, iqtisodiy yordam va madaniy almashinuvlar bilan bog'liq bo'ladi.

Global jamiyatdan endi O'zbek jamiyatiga o'tadigan bo'lsak Mamlakatimizda o'zbeklar asosiy etnik guruhni tashkil qilsa-da, unda boshqa etnik guruhlar ham mavjud bo'lib, ular orasida ruslar, tojiklar, qirg'izlar, kazaklar, tatarlar, kazaklar, koreyslar va boshqalar bor. O'zbekistonda yashovchi etnik guruhlarining tarixi uzoq vaqt davomida o'zaro aloqalar va integratsiya jarayonlarini ko'rsatib keladi.

Sovet davrida etnik guruhlar orasida integratsiya kuchaygan bo'lsa, mustaqillik yillarida esa, davlat o'z etnik xilma-xilligini saqlash va barcha guruhlarining huquqlarini himoya qilishga alohida e'tibor qaratdi.

O'zbekiston hukumati etnik guruhlarini birlashtirish va ular o'rtasidagi barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Mustaqillikdan so'ng, O'zbekiston etnik siyosatni amalga oshirishda muvozanatni saqlashga harakat qilmoqda. Davlat, barcha etnik guruhlarining huquqlarini teng ravishda ta'minlash, madaniy merosini hurmat qilish va o'ziga xosligini saqlashni o'z siyosatining asosiy prinsiplari sifatida belgiladi. Bunday siyosat etnik guruhlar o'rtasida milliy birlikni mustahkamlash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Etnik siyosiylashuv O'zbekistonda ijtimoiy barqarorlikka ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Davlat tomonidan amalga oshirilgan etnik siyosat, jamiyatdagi turli etnik guruhlarining o'zaro munosabatlarini, o'zaro hurmatini va tinchligini ta'minlashga yordam beradi. Ijtimoiy barqarorlikni saqlashda davlatning tenglik, hamkorlik va multiculturalizmga asoslangan siyosatlari muhim ahamiyatga ega. Biroq, etnik guruhlar o'rtasidagi noxush voqealar yoki noto'g'ri siyosiy qarorlar ijtimoiy barqarorlikni buzishi mumkin. Shuningdek, O'zbekistonning ijtimoiy barqarorligini saqlashda davlatning huquqiy va madaniy siyosati, jamiyatdagi etnik guruhlar o'rtasida ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda etnik siyosiylashuv va uning antropologik ildizlari masalasi, jamiyatlarning etnik va madaniy o'ziga xosligini saqlash hamda siyosiy

barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston misolida ko'rib chiqsak, mamlakatdagi etnik guruhlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar va integratsiya jarayonlari ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni saqlashda ustuvor ahamiyatga ega bo'lib, davlat siyosati orqali bu guruhlarining huquqlari teng ravishda himoya qilinmoqda. Antropologik nuqtai nazardan, etnik guruhlarining tarixiy ildizlari, madaniy xususiyatlari va ijtimoiy o'zgarishlar ularning siyosiy faoliyatini belgilashda katta rol o'ynaydi. Globalizatsiya jarayoni va migratsiya kabi omillar etnik siyosiylashuvni yangi o'lchovga olib chiqsa-da, har bir jamiyatning o'ziga xos madaniy va siyosiy realiyalari muhimdir. Shu bois, etnik siyosiylashuvning ta'rifini va uning jamiyatdagi ta'sirini tushunish, turli etnik guruhlar o'rtasida muvozanatni saqlashda, jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda, shuningdek, global miqyosdagi siyosiy qarorlarni qabul qilishda yordam beradi. Siyosiy ideologiyalar, masalan, millatchilik va irqchilik kabi tushunchalar, etnik siyosiylashuv jarayonini kuchaytirishi yoki zaiflashtirishi mumkin. O'zbekiston kabi ko'p millatli jamiyatda, bunday siyosatlarning ijtimoiy barqarorlikka salbiy yoki ijobiy ta'siri bo'lishi mumkin, shuning uchun davlatlar etnik siyosatni amalga oshirishda ehtiyotkorlik bilan harakat qilishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. "The Ethnic Question: Conflicts, Development, and Peace" – John Rex (2007)
2. "Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference" – Frederik Barth (1969)
3. "Globalization and Its Discontents" – Joseph Stiglitz (2002)
4. "Modernization, Globalization, and the Politics of Identity" – Amitav Acharya (2004)
5. "The Politics of Ethnicity: A Global Perspective" – Carl-Ulrik Schierup va Jens R. S. Kjaer (2004)
6. Turam, Berna. (2015). Governing While Muslim: The Hidden Politics of Race and Religion. Stanford University Press.
7. Geertz, Clifford. (1973). The Interpretation of Cultures. New York: Basic Books.